

УДК 81'373'161.3

А.В. Макарэвіч**УСТАРЭЛАЯ ЛЕКСІКА Ў ПРАЦАХ БЕЛАРУСКІХ
МОВАЗНАЎЦАЎ**

У артыкуле аналізуюцца асобныя працы айчынных мовазнаўцаў А. Аксамітава, Г. Андарала, А. Булькі, Г. Кулеш, Г. Лябёдка і інш., у якіх устанаўліваюцца прычыны архаізацыі асобных лексем у сучаснай беларускай мове, паказваюцца змены семантыкі лексічных адзінак, высвятляюцца асаблівасці функцыянавання ўстарэлых слоў у мове мастацкай літаратуры, дыялектнай мове, фальклору і да т.п.

Беларускае мовазнаўства мае пэўныя дасягненні ў даследаванні ўстарэлай лексікі. У працах А. Аксамітава [1], Г. Андарала [2], А. Баханькова [5], А. Булькі [6], І. Германовіча [8], А. Жураўскага [9], Г. Кулеш [13], Г. Лябёдка [15, 16], А. Яскевіч [24] і інш. высвятляюцца прычыны архаізацыі асобных лексем у сучаснай беларускай мове, паказваюцца змены семантыкі ўстарэлых адзінак у працэсе развіцця слоўнікавага складу мовы, аналізуюцца ўжыванне іх у мове мастацкай літаратуры, дыялектнай мове, фальклору і да т.п. Спынімся больш падрабязна на даследаваннях некаторых лінгвістаў.

Семантычным працэсам, звязаным з паступовай стратай значэнняў слоў, перамяшчэннем іх на лексічную перыферыю прысвечаны раздзел дысертацыйнага даследавання С. Струкавай. Адзначаецца, што ў сувязі з развіццём грамадства падвергліся пераасэнсаванню словы сацыяльна-палітычнага зместу, у выніку чаго іх ранейшыя значэнні набылі гістарычны сэнс (напрыклад, лексема **вольнасць** страціла старажытнае значэнне 'вызваленне ад павіннасцей, абавязкаў, якіх-небудзь абставін'). У шэрагу выпадкаў зрухі ў значэнні слоў, абумоўленыя пераасэнсаваннем, часта пераацэнкай тых паняццяў, якія абазначаліся гэтымі словамі ў старабеларускай мове, прывялі да архаізацыі першапачатковых значэнняў і фарміравання новых адценняў (**гостинець** 'дадатковая плата (натуральнага характару); паднашэнне, дар або працэнт за пазычанне грошай' – **гасцінец** 'рэч, ласунак і пад., якія госць або блізкі падносяць каму-н. як падарунак'). У іншых выпадках у словах, якія ў мове старажытнай пары валодалі разгалінаванай сістэмай значэнняў, адбылося ўдакладненне, выдзяленне асобных адценняў і страта "лішніх", якія сёння ўспрымаюцца як архаічныя (ст.-бел. **выходь** 'усход (сонца); прыбіральня, клазет; смерць'). Архаізацыі падверглася не толькі семантыка слоў, але і назвы абазначаемых паняццяў (**белегь** (*белег*) 'эмблема'). Архаізацыя некаторых назваў спынілася з-за іх новага выкарыстання ў гутарковай мове дзякуючы ўзнікненню новых пераносных значэнняў (ст.-бел. **басурманинь**, **безсурмань** 'мусульманін' – суч. бел. *басурман* (лаянк.) 'пра несумленнага чалавека' [22, с. 14–15]).

Семантычныя гістарызмы тыпу **гаршчок**, **кацёл** (*кацялок*), **казан** аналізуюцца ў артыкуле У. Сарокі "Намінацыі посуду ў беларускіх народных казках і лексічнай сістэме сучасных усходнеславянскіх моў" [20], лексічныя архаізмы ў беларускіх вусна-паэтычных творах (вясельных песнях) даследуе І. Ячмянёва. На яе думку, захаванне моўных архаізмаў у паэзіі садзейнічае выкарыстанню іх у якасці аднаго з элементаў сістэмы паэтычных сродкаў фальклору [25].

Некаторыя вучоныя (А. Аксамітаў, А. Жураўскі, А. Парукаў, Б. Сегень і інш.) адзначаюць наяўнасць устарэлых слоў у складзе дыялектнай мовы. На думку А. Парукава, частка лексічных архаізмаў не змяніла свайго першапачатковага аб'ёму і не захавалася ў сучаснай беларускай літаратурнай мове (ст.-сл. **завида** 'зайздрасць' –

бел. *zavida* (завідкі); **клепаты** ‘хлусліва абвінавачваць, агаворваць’ – кляпаць). Некаторыя архаічныя назвы, захоўваючы ранейшую семантыку ў беларускай літаратурнай мове, адаптаваліся ў гаворках з дадатковымі адценнямі значэнняў (**жоупель** ‘гарачая смала, сера’ – бел. літ. *жупель* ‘гарачая смала’ – дыял. ‘штосьці страшнае, прыкрае, пудзіла’). Адпаведная група архаізмаў поўнасьцю змяніла свой першапачатковы аб’ём (**воданось** ‘вадро’ – *ваданос* ‘той, хто носіць ваду’). Некаторыя архаічныя назвы, якія змянілі сваю семантыку, захаваліся толькі ў беларускіх дыялектах і не сустракаюцца ў літаратурнай мове (**запяти** ‘перашкаджаць, расставіць сеткі, злавіць у пастку’ – *запяць* ‘завесіць што-небудзь чым-небудзь’) [19, с. 38–39].

І. Германовіч, аналізуючы ўстарэлыя лексічныя адзінкі (**асадка, дойд, пляц, цягліца**), вызначае, што лічыць дыялектызмамі, архаізмамі, а што актыўнай лексікай [8].

Лексіку старабеларускай мовы як крыніцу папаўнення сучаснага беларускага слоўніка даследуе А. Яскевіч. Адным з пытанняў, якія яна разглядае, з’яўляецца высвятленне прычын архаізацыі лексем. Слова знікае ў выніку канкурэнцыі больш моцных сінонімаў. Фанетычныя змены настолькі істотна змяняюць вонкавы воблік лексічнай адзінкі, што яна робіцца нават нязручнай для камунікацыі, і таму “больш значны сінонім выбірае свайго праціўніка” [24, с. 54]. Адною з унутраных прычын для знікнення слова з паўсядзённага ўжытку можна лічыць і страту словам марфалагічнай празрыстасці, поўнай формы пад уздзеяннем фанетычных законаў. Пры значным змяненні фанетычнай абалонкі слова канкурэнтныя пары ці групы лексем часам набліжаюцца да розных відаў дублетаў: семантычных (як у прыкладзе з сінонімамі) ці этымалагічных (у выпадку страты словам марфалагічнай празрыстасці). Гэтыя лексемы падпадаюць пад уладу варыянтнасці, а яна ў сваю чаргу, выпрацоўваючы норму, у далейшым імкнецца пазбавіцца ад “лішняга”, непатрэбнага на пэўным этапе развіцця ў актыўным фондзе.

На погляд даследчыцы, пры інтэнсіўным сённяшнім абмене старажытнай мовы з сучаснай праблема архаізмаў можа стаяць толькі ў тым плане, наколькі старое слова, яго словаўтваральная форма пры пераходзе ў новы стан страчваюць сваю прадуктыўнасць. Корань жа, унутраная форма яго застаюцца жыць у мове, звязваючы старажытнае і сучаснае ў ёй усё новымі і новымі словаўтваральнымі звёнамі.

Існуе думка, што працэс архаізацыі слоў ці магчымасць далейшага функцыянавання іх у мове кантралюецца ў значнай ступені сістэмай словаўтварэння [24, с. 55].

Т. Казачэнка высветліла, што далейшы лёс сацыяльнай лексікі, адлюстраванай у даўніх беларускіх граматах, аказаўся неаднолькавым. Адно словы (**кароль, князь, мір, панства, тытул, прысуд, урад** і інш.) зберагліся ў вуснах народа і сёння ўваходзяць у актыўны слоўнікавы запас літаратурнай мовы з нязменнай семантыкай. Другія, захаваўшы першапачатковую форму, перажылі пэўныя семантычныя зрухі. Трэція ў сувязі са знікненнем рэалій, якія абазначалі, або заменай іншымі лексічнымі сродкамі наогул выйшлі з ужытку. Сярод намінацый, якія звузлі, пашырылі або змянілі сваю семантыку, называюцца словы **агароднік** /абазначае не селяніна з пэўнымі павіннасцямі, а асобу, што займаецца агародніцтвам/, **барэц** /не мае значэння ‘зборшчык падаткаў’, а ўжываецца ў якасці спартыўнага тэрміна /, **вольнасць** /страціла значэнне ‘прывілея’/, **дзясятнік** /кіруе зараз не дзясяцю гаспадарчымі адзінкамі, а групай рабочых на будаўніцтве / і інш.

У працы адзначаецца таксама фіксацыя старажытных намінацый у слоўніках беларускай літаратурнай мовы. Так, напрыклад, лексемы **баярын, бурмістр, ваявода, ваяводства, вайт, воласць, гараднічы, маршалак, стараста, харунжы** і інш. пазначаны паметай ‘гіст.’, а словы **вырак, места, радца, цяжба, чэрнь, ураднік** – паметай ‘уст.’.

У сучасных даведніках наогул адсутнічаюць многія лексічныя адзінкі, якія мелі пашырэнне ў старабеларускай мове, у тым ліку і зарэгістраваныя ў старажытных беларускіх граматах: **бобровнічый, восковнічый, децкый, закладень, збродень, лентвойт, охмістръ, подворникъ, подскарбий, подсудокъ, поспольство, тать, татьба, тивунство** і інш. Т. Казачэнка мяркуе, што большасць гэтых лексічных сродкаў можна лічыць *патэнцыяльнымі гістарызмамі* (выдзелена намі. – А. М.) [10, с. 12].

Шэраг прац прысвечаны выкарыстанню ўстарэлых слоў у мове мастацкай літаратуры, найперш у творах на гістарычную тэматыку. Па гэтай праблеме абаронена кандыдацкая дысертацыя Г. Андарала [2], выйшлі асобныя артыкулы А. Аксамітава [1], Л. Арочка [3], Н. Барысенка [4], Т. Гераськінай [7], С. Крупенька [12], І. Лучыца-Федарца [14], Г. Лябёдка [15, 16], Л. Мормыш [17], А. Назаранка [18], В. Скачковай [22] і інш.

Так, у дысертацыі Г. Андарала аналізуюцца асаблівасці структурна-семантычнага і функцыянальна-стылістычнага ўжывання ўстарэлых слоў у мастацкіх творах У. Караткевіча. У складзе ўстарэлай лексікі аўтар выдзяляе гістарызмы і архаізмы, адзначае, што гістарызмы ў творах пісьменніка не з’яўляюцца аднароднай групай слоў. Сярод іх можна вылучыць больш і менш вядомыя, што залежыць ад ступені ўстарэласці лексем, а таксама ад ужывальнасці іх у мове свайго часу. Выяўленыя ў творах гістарызмы паводле лексіка-семантычных паказчыкаў аб’ядноўваюцца ў тры групы:

1) грамадска-палітычная лексіка (**граф, князь, магнат, памешчык, смерд, шляхта** і інш.),

2) бытавая (**армяк, дыліжанс, кабат, лучына, магерка, поршні** і інш.),

3) ваенная (**дзіда, катапульта, мушкет, нагруднік, панцыр, ятаган** і інш.).

Выразным сродкам адлюстравання каларыту эпохі з’яўляюцца лексічныя і семантычныя гістарызмы.

Сярод архаізмаў даследчыца вылучае дзве структурныя разнавіднасці: лексічныя і семантычныя, у складзе лексічных архаізмаў – уласналексічныя і лексіка-фанетычныя. Ззначае, што пісьменнік з найбольшым стылізуючым эфектам выкарыстоўвае лексіка-фанетычныя архаізмы, уводзячы іх у тканіну твора ў адпаведнасці з мастацкай задумай. У складзе ўстарэлых лексем уваходзяць запазычаныя словы, што звязана з гістарычнымі ўмовамі развіцця беларускага народа, яго ўзаемаадносінамі, культурнымі, ваеннымі сувязямі з іншымі народамі. Устарэлыя запазычаныя словы ў творах выконваюць пераважна характаралагічную функцыю. У колькасных адносінах найбольшую ўдзельную вагу маюць лексічныя адзінкі, запазычаныя з польскай мовы.

Абедзве разнавіднасці ўстарэлых слоў – гістарызмы і архаізмы – на матэрыяле аповесці У. Караткевіча “Дзікае паляванне караля Стаха” даследуе Г. Лябёдка. Усе гістарызмы тут аб’яднаны ў наступныя лексіка-семантычныя групы: грамадска-палітычная лексіка (**інквізіцыя, катарга, паліцыя, пансіён, чыноўнік** і інш.); сацыяльна-эканамічная лексіка (**князь, лёкай, пан, псар, фальварак** і інш.); назвы зброі і прадметаў пакарання людзей (**дуэль, пішчаль, плаха, шчыт** і інш.); бытавая лексіка (**жупан, камода, поршні, світка** і інш.); назвы грашовых адзінак і адзінак вымярэння (**вярста, дзесяціна, фунт, шэлег** і інш.). Даследчыца адзначае нязначную колькасць архаізмаў (пераважна лексічных) і тлумачыць гэта тым, што ў беларускай мове іх наогул захавалася мала. Высвятляе паходжанне ўстарэлай лексікі: агульнаславянскія словы (**вярста, локаць, прашчур, чэлядзь**); германізмы (**гетман, граф, князь**); паланізмы (**маёнтак, пан, тастамент, шляхта**); цюркізмы (**булат, чакан**) і інш.

Вызначаецца таксама семантычны аб’ём і асаблівасці ўжывання некаторых лексічных (уласналексічных, лексіка-словаўтваральных і лексіка-фанетычных) архаізмаў [15, с. 70–72].

Шэраг артыкулаў прысвечаны выкарыстанню ўстарэлай лексікі ў мове твораў Я. Купалы. Так, С. Крупенька адзначае семантычныя зрухі слоў грамадска-палітычнага характару **мужык** і **пан**, а таксама вытворных ад іх, выяўляе спецыфічныя значэнні гэтых адзінак у мове твораў пісьменніка. Асобную ўвагу даследчыца надае стылістычнаму выкарыстанню ўстарэлай лексікі сучаснай беларускай мовы [12].

У чатыры групы слоў аб'ядноўвае гістарызмы (назвы тытулаў і саслоўяў) паводле іх семантычнага аб'ёму ў адносінах да “нарматыўнай беларускай мовы і старажытнарускай” А. Назаранка. Да першай групы адносяцца лексемы, якія ў мове твораў Я. Купалы пашырылі свой семантычны аб'ём у параўнанні з сучаснай беларускай і старажытнарускай мовамі (напрыклад, **княгіня** – 1. Тытул асобы. 2. Незамужняя дачка князя. 3. Невеста. У нарматыўнай беларускай мове і ў старажытнарускай дадзена намінацыя звязіла семантычны аб'ём: **княгіня** 1. Жонка князя. 2. Невеста (ТСБМ, II, 706); **Княгыня** 1. Княгіня. 2. Маладая' (СДЯ, I, 1403)). Другую групы складаюць гістарызмы, якія ў мове Купалы і ў сучаснай беларускай мове пашырылі сваю семантыку ў параўнанні са старажытнарускімі адпаведнікамі (**баярын** 1. Асоба, якая мела вышэйшы дараваны сан. 2. Радавіты дваранін, буйны памешчык. 3. Шафер, распарадчык на вяселлі ў жаніха, дружка маладога. У беларускай літаратурнай мове значэнні гэтага слова супадаюць з купалаўскімі, а старажытнарускай мове было вядома толькі адно значэнне лексемы **боюрынъ** – ‘член вышэйшага саслоўя’ (СДЯ, I, 159)). У трэцюю групу ўваходзяць гістарызмы, якія ў купалаўскіх тэкстах звязілі значэнне ў адносінах да старажытнарускай мовы і захавалі яго без змен у нарматыўнай беларускай мове (**князь** 1. Правадыр войска і правіцель вобласці ў феадальным грамадстве. 2. Асоба, якая мае тытул князя. У нарматыўнай беларускай мове намінацыя **князь** мае такія ж самыя значэнні. У старажытнарускай мове зафіксаваны тры значэнні лексемы **кънАзь**: 1. Князь, гаспадар (як тытул). 2. Баярын, вяльможа, князь неўладальны. 3. Малады (СДЯ, I, 1401)). Да чацвёртай групы належаць словы, якія захавалі свой семантычны аб'ём без асаблівых змен як у мове Купалы, так і ў сучаснай беларускай мове і ў старажытнарускай (**дваранін** – асоба дваранскага саслоўя) [12, с. 115–123].

Устарэлыя адзінкі вымярэння (**аршын**, **вярста**, **дзесяціна**, **локаць**, **паўвалока** і інш.), выкарыстаныя Купалам у сваёй моватворчасці, на думку В. Скачковай, увогуле захавалі свой семантычны аб'ём як у сучаснай беларускай літаратурнай мове, так і ў дыялектнай. Розніца заключаецца толькі ў тым, што ў нарматыўнай практыцы і дыялектным асяроддзі некаторыя з іх бытуюць не толькі ў прамым, але і ў пераносных значэннях [22].

Адным з найбольш буйных разрадаў устарэлай лексікі ў сучаснай беларускай гістарычнай прозе з'яўляецца грамадска-палітычная тэрміналогія. Яна характарызуе дзяржаўную ўладу, адміністрацыйна-кіраўнічы апарат, знешнепалітычныя адносіны, дыпламатыю не толькі на тэрыторыі Беларусі, але і ў іншых еўрапейскіх і азіяцкіх краінах сярэднявековага і больш ранняга перыядаў. Паходжанне, ужыванне гістарызма **князь** і яго дэрыватаў у мастацкіх творах гістарычнага зместу аналізуе ў адным з артыкулаў Н. Барысенка [4].

Устарэлую лексіку ў мастацкіх творах М. Гарэцкага і іх перакладах на рускую мову даследуе Л. Мормыш [17]. Яна адзначае, што ў сучаснай лінгвістыцы ўжо можна гаварыць пра распрацаванасць тэрміналагічных асноў, звязаных з катэгорыяй устарэлай лексікі. Часцей за ўсё тэрмін “устарэлая лексіка” выкарыстоўваецца ў якасці абагульняльнага паняцця ў адносінах да тэрмінаў “архаізм” і “гістарызм”.

Адзначаецца, што ёсць выпадкі, калі выкарыстаныя ў творах М. Гарэцкага найменні і словы, якія адпавядаюць ім у тэкстах перакладу, адносяцца да розных пластоў лексікі. Напрыклад, дзеяслоў *дакучаць* у беларускай мове з'яўляецца

агульнаўжывальным, уваходзіць у актыўны запас мовы, а выкарыстаны для перакладу гэтага слова дзеяслоў *дакучаць* у рускай мове мае блізкае з ім значэнне, але адносіцца да катэгорыі ўстарэлай лексікі [17, с. 74].

Асаблівасці ўжывання ўстарэлых слоў у моватворчасці пісьменнікаў В. Іпатавай, Л. Дайнекі, М. Гайдука, У. Арлова, К. Тарасава, І. Шамякіна даследуюцца ў працы І. Лучыца-Федарца. Вялікая колькасць гістарычнай лексікі ў іх творах альбо адразу (пасля архаізма ці гістарызма) тлумачыцца самім аўтарам, альбо да яе даюцца зноскі. Зноскі могуць быць аформлены ў выглядзе каментарыя ў канцы кнігі [14, с. 250].

Тлумачэнне самога аўтара можа падавацца ў розных відах: 1) у якасці прыдатка (на нагах былі *поршні* – мяккія скураныя боты без абцасаў); 2) даданым сказам (як *бычыны пузыр, што зацягвае акенцы ў хатках смердаў*); 3) пабочным сказам (хлопцы скуранымі мяхамі ўдзьмухвалі ў гліняныя *соплы – трубка ўнізе печы* – сырое паветра). Зноскі тлумачаць архаізмы і гістарызмы адным словам (*віра** – ‘штраф’) альбо цэлым сказам ці выразам (...вучыў дзяцей на *хорах** – ‘верхняя адкрытая галерэя, балкон унутры царквы’; Алекса выцягнуў з *трокаў** – ‘падарожныя мяхі, якія прытарочваюць, г.зн. прывязваюць да сядла, – запасную кашулю і старэнькую світку).

На думку І. Лучыца-Федарца, дапамагаюць пісьменнікам перадаваць тыповыя адметнасці старажытных эпох старыя граматычныя формы (...зранена я каханнем тваім, *жанісе* нябесны), выкарыстанне пасіўных інфінітыўных канструкцый (аб гэтым *будзе сказана* ратайным старастам, цівунам і радовічам), дзеепрыслоўныя канструкцыі (несціся наперад, *шукаючы* сабе і князю славы), ужыванне старажытнарускай канструкцыі (‘грамоты даці’: і цяпер яшчэ ездзілі ...ў Полацк ‘дзеўкі купіці’ і свейскія купцы і купцы з Доні). Архаічная лексіка ў мове беларускай гістарычнай прозы, як лічыць даследчык, ужо склалася як сістэма. Пісьменнікі выкарыстоўваюць розныя моўныя сродкі для перадачы падзей з мінулых эпох. Лепш, багацей з моўнага боку распрацавана лексіка, пры дапамозе якой перадаецца гістарычная канва перыяду Полацкага княства, у меншай ступені вядома лексіка з эпохі Вялікага княства Літоўскага [Тамсама, с. 257].

Працэс архаізацыі закрануў і абрэвіятуры. Як адзначае З. Краўчанка, некаторыя абрэвіятуры перастаюць ужывацца ў сувязі з адміраннем адпаведных паняццяў (**камвуз, павятком, рабфак, КІЖ, МОПР, СНК** і інш.). Частка абрэвіятур можа замяніцца новымі, таму што паняцці, якія яны абазначаюць, змянілі або ўдакладнілі сваю назву ў адпаведнасці з новымі ўмовамі палітычнага і гаспадарчага жыцця (**ВКП (б) – КПСС, МТС – РТС (РТМС), УСГВ** (Усесаюзная сельскагаспадарчая выстаўка) – **ВДНГ** і інш. [11, с. 110].

Устарэлая лексіка ў пэўнай ступені распрацавана таксама і ў працах вучэбнага характару, падручніках і дапаможніках для вышэйшай і сярэдняй школы. Аднак дэталёвы і комплексны аналіз працэсаў устарэласці лексічных адзінак у беларускім мовазнаўстве пакуль яшчэ не зроблены.

СПІС ЛІТАРАТУРЫ

1. Аксамітаў, А. С. Дыялектызмы і архаізмы ў беларускім сірочым вяселлі / А. С. Аксамітаў // Народнае слова : зб. артыкулаў / Пад рэд. А. Я. Баханькова. – Мінск, 1976. – С. 185–193.
2. Андарало, Г. Ф. Устаревшая лексика в исторических произведениях В. Короткевича : автореф. дис ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Ин-т языкознания АН Беларуси. – Минск, 1993. – 19 с.
3. Арочка, Л. І. Устарэлая лексіка як сродак адлюстравання гістарычнага мінулага беларускага народа / Л. І. Арочка // Знакамітая постаць : Матэрыялы

У грамад.-паліт. чытанню, прысвеч. памяці К. Лышчынскага; Навук. рэд. І. І. Акінчыц. – Брэст, 1997. – С. 83–87.

4. Барысенка, Н. А. Устарэлыя асабовыя намінацыі ў гістарычнай прозе Л. Дайнекі / Н. А. Барысенка // Актуальныя пытанні беларускай лінгвістыкі : (да 80-годдзя прафесара М.С. Яўневіча) : зб. навук. арт. – Мінск, 2002. – С. 19–22.

5. Баханькоў, А. Я. Развіццё лексікі беларускай літаратурнай мовы ў савецкі перыяд : сацыялінгвістычны нарыс. – Мінск, 1982. – 231 с.

6. Булыка, А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы / А. М. Булыка. – Мінск, 1972. – 384 с.

7. Гераськіна, Т. А. Устарэлая лексіка як сродак стварэння гістарычнага каларыту : (на матэрыяле аповесці У. Арлова “Дзень, калі ўпала страла”) / Т. А. Гераськіна // Жыццём слугуючы Айчыне : матэрыялы навук. канф. да 80-х угодкаў праф. Ф. Янкоўскага. – Брэст, 1999. – С. 10–12.

8. Германовіч, І. К. Лексікалагічныя нататкі / І. К. Германовіч // Аб некаторых асаблівасцях беларускай літаратурнай мовы. – Мінск, 1965. – С. 5–20.

9. Жураўскі, А. І. Дыялектызмы і архаізмы ў беларускай літаратурнай мове / А. І. Жураўскі // Рэгіянальныя традыцыі ва ўсходнеславянскіх мовах, літаратуры і фальклору : тэзісы дакл. II рэспубл. навук. канф. 24-25 верасня 1980 г. – Гомель, 1980. – С. 62–64.

10. Казачэнка, Т. М. Старажытныя асабовыя намінацыі як крыніца ўзбагачэння слоўнікавага запасу школьніка / Т. М. Казачэнка // Беларуская пачатковая школа : праблемы і перспектывы развіцця : матэрыялы міжнар. навук.- метада. канф., Мазыр, 29–30 верасня 1998 г.) / Пад рэд. д.ф.н., праф. В.В. Валетава: У 3 частках. – Мазыр, 1999. – Ч.2. – С. 12–14.

11. Краўчанка, З. Ф. Аб ужыванні абрэвіятур / З. Ф. Краўчанка // Аб некаторых асаблівасцях беларускай літаратурнай мовы. – Мінск, 1965. – С. 108–110.

12. Крупенька, С. Г. Устарэлая лексіка і яе стылістычнае выкарыстанне ў мове Янкі Купалы (мужык, пан) // Беларуская мова : зб. арт. / Гомел дзярж. ун-т ; рэдкал.: У. В. Анічэнка (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 1981. – Вып. 9. – С. 29–38.

13. Кулеш, Г. І. Актывізацыя ўстарэлай лексікі як спосаб папаўнення грамадска-палітычнага слоўніка беларускай мовы / Г. І. Кулеш // Матэрыялы I Нацыянальнай канферэнцыі “Праблемы беларускай навуковай тэрміналогіі”. – Мінск, 1995. – С. 92–98.

14. Лучыц-Федарэц, І. І. Мова сучаснай прозы / Лучыц-Федарэц // Беларуская мова ў другой палове XX стагоддзя : матэрыялы Міжнар. навук. канф., Мінск, 22–24 кастрычніка 1997 г. – Мінск, 1998. – С. 250–257.

15. Лябёдка, Г. В. Гістарызмы і архаізмы ў апавесці У. Караткевіча “Дзікае паляванне караля Стаха” / Г. В. Лябёдка // Праблемы бел. філалогіі : тэзісы дакл. Рэсп. канф. прысвеч. 50-годдзю БССР і КПБ. – Мінск, 1968. – С. 70–72.

16. Лябёдка, Г. В. Да пытання аб лексічных архаізмах у беларускай мове // Беларуская мова : зб. арт. / рэдкал.: У. В. Анічэнка (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 1977. – Вып. 5. – С. 63–71.

17. Мормыш, Л. С. Устарэшая лексіка в художественных произведениях М. Горького и их переводах на русский язык // Весці Бел. дзярж. пед. ун-та. – 1999. – № 3. – С. 70–75.

18. Назаранка, А. П. Гістарызмы ў мове твораў Купалы / А. П. Назаранка // Беларуская мова : міжведамас. зб. – Гомель, 1999. – Вып. 24. – С. 114–123.

19. Парукаў, А. А. Лексічныя архаізмы ў беларускіх гаворках / А. А. Парукаў // Рэгіянальныя традыцыі ва ўсходнеславянскіх мовах, літаратуры і фальклору : тэзісы дакл. II рэспубл. навук. канф., гомель 24–25 верасня 1980 г. – Гомель, 1980. – С. 38–39.

20. Сарока, У. А. Намінацыі посуду ў беларускіх народных казках і лексічнай сістэме сучасных усходнеславянскіх моў / У. А. Сарока // Веснік Бел. дзярж. ун-та. – 1973. – №2. – С. 42–49.

21. Сегень, Б. Лексічныя архаізмы ў гаворках паўночнай Гайнаўшчыны / Б. Сегень // Пісьменнік – мова – стыль : матэрыялы II Міжнар. навук. канф., прысвеч. 75-годдзю з дня нараджэння Л.М. Шакуна, Мінск, 15–16 лістапада 2001 г.) / рэдкал.: М. Р. Прыгодзіч [і інш.]: У 2 т. – Мінск, 2002. – Т. 2. – С. 321–326.

22. Скачкова, В. А. Устарэлыя адзінкі вымярэння ў моватворчасці Купалы / В. А. Скачкова // Трэція навук. чытанні, прысвеч. С. Некрашэвічу : матэрыялы навук. канф. – Гомель, 1997. – С. 68–71.

23. Струкава, С. М. Пераемнасць : эвалюцыя лексічных традыцый у беларускай мове : аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.01 / С. М. Струкава ; Гомел. дзярж. ун-т. – Гомель, 1996. – 18 с.

24. Яскевіч, А. Л. Лексіка старабеларускай мовы як крыніца папаўнення сучаснага беларускага лексікону / А. Л. Яскевіч // Беларуская мова ў тэксце і ў сістэме мовы / пад рэд. В. К. Шчэрбіна. – Мінск, 1994. – С. 49–57.

25. Ячмянёва, І. М. Лексічныя архаізмы ў вясельных песнях / І. М. Ячмянёва // Матэрыялы міждунар. науч. семинара, посвящ. памяці О.В. Озаровскага, Могилёв 27–28 февраля 1996 г. – Могилёв, 1996. – С. 62–64.

Makarevich A. Outdated vocabulary in Belorussian linguistic

The article is devoted to outdated vocabulary placed in the Belorussian language dictionaries. For the first time in Belorussian linguistic the complex research of outdated vocabulary is placed in the Belorussian language dictionaries. The sufficient outdated vocabulary indications are specified.